

УДК 336.77

Рибіцька А.В.

аспірант кафедри математичних методів в економіці
Львівської державної фінансової академії

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО ГАЛУЗЕВОГО КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано фінансове забезпечення суб'єктів малого господарювання в Україні та структуру галузевого кредитування комерційними банками в Чернівецькій області у 2013 році. Визначені основні банківські продукти, що пропонуються суб'єктам господарювання та охарактеризовано динаміку зміни процентних ставок на кредити суб'єктам господарювання у 2013 році. Проаналізовано ситуацію та визначені основні характеристики на ринку банківського галузевого мікрокредитування Чернівецької області, які надаються провідними банківськими установами Чернівецької області. Охарактеризована діяльність інвестиційного фонду «Буковина».

Ключові слова: суб'єкти малого підприємництва, галузеве кредитування, комерційний банк, процентна ставка, позиковий капітал, мікрокредитування, банківський продукт.

Рыбичкая А.В. ОСОБЕННОСТИ БАНКОВСКОГО ОТРАСЛЕВОГО КРЕДИТОВАНИЯ СУБЪЕКТА МАЛОГО ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ ЧЕРНОВИЦКОЙ ОБЛАСТИ

В статье проанализированы финансовое обеспечение субъектов малого хозяйствования в Украине и структуру отраслевого кредитования коммерческими банками в Черновицкой области в 2013 году. Определены основные банковские продукты, предлагаемые субъектам хозяйствования и охарактеризована динамика изменения процентных ставок на кредиты субъектам хозяйствования в 2013 году. Проанализирована ситуация и определены основные характеристики на рынке банковского отраслевого микрокредитования Черновицкой области, которые предоставляются ведущими банковскими учреждениями Черновицкой области. Охарактеризована деятельность инвестиционного фонда «Буковина».

Ключевые слова: субъекты малого предпринимательства, отраслевое кредитование, коммерческий банк, процентная ставка, заемный капитал, микрокредитование, банковский продукт.

Rybitska A.V. PECULIARITIES OF BANKING SECTORAL CREDITING TO SMALL BUSINESSES IN CHERNIVTSI OBLAST

The present paper deals with the analysis of the financial support of small businesses in Ukraine and the structure of sectoral crediting by commercial banks in Chernivtsi oblast in 2013. The basic banking products offered to business entities are defined and the dynamics of credit interest rates changes on business entities in 2013 is characterized. The following situation is analysed and the main characteristics in the market of banking sectoral microcredit in Chernivtsi oblast offered by leading banking institution are defined. The activity of the investment fund «Bucovina» is characterized.

Keywords: small businesses, sectoral crediting, commercial bank, interest rate, loan capital, microcredit, banking product.

Постановка проблеми. В умовах дестабілізації економіки, обмеженості фінансових ресурсів саме суб'єкти малого господарювання, які не потребують великих стартових інвестицій, за певної підтримки повинні найшвидше та найефективніше розв'язувати проблеми кризової економіки України, стимулювати розвиток конкуренції та сприяти економічному зростанню, що є вкрай важливою проблемою.

Саме малий бізнес в Європейських країнах створює 65-80% валового національного продукту, забезпечує ринкову конкуренцію, наслідком якої є висока якість товарів і найповніше задоволення потреб споживачів. В малому бізнесі зайнято близько 70% робочих місць. Проте порівняно з іншими країнами Україна має набагато гірші не тільки якісні, але й кількісні показники розвитку малого бізнесу.

Актуальність даної проблематики підвищується, враховуючи ще й той факт, що розвиток банківської системи, а зокрема кредитування суб'єктів малого господарювання залежить від багатьох зовнішніх та внутрішніх чинників, які впливають на ефективність його діяльності. Вони мають досить динамічний характер. У зв'язку з цим проведені наукові дослідження не вирішують повною мірою всіх проблем діяльності банків у сучасних умовах, пов'язаних із раціональними підходами до мікрокредитування у період фінансової кризи. Тому ці питання потребують подальших науково-теоретичних та практичних досліджень [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз досліджень та публікацій з цієї проблеми дає змогу зробити висновок, що цим питанням присвячено ба-

гато праць як українських, так і зарубіжних авторів. В Україні дослідженням проблем мікрокредитування бізнесу та підприємництва здійснювали такі провідні вчені, як П. Берне, О.М. Біломістний, О.Т. Коробчук, В.А. Рубе, В.Е. Савченко, М.Д. Білик, В.І. Шпак, В.Н. Парсяк, О.С. Філімоненков та ін., якими досить ґрунтовно висвітлені питання кредитування банками малого і середнього бізнесу [2].

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає в оцінці та аналізі системи банківського кредитування малого і середнього бізнесу, зокрема Чернівецької області, виявити основні проблеми впровадження ефективного банківського галузевого кредитування суб'єктів малого господарювання та розробити рекомендації щодо напрямів підвищення ефективного функціонування цієї системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сталість функціонування та розвиток суб'єктів господарювання малого бізнесу, як і будь-яких інших суб'єктів ринкових відносин, значною мірою залежить від достатності ресурсної бази та можливостей її поповнення із зовнішніх джерел у разі необхідності. Це питання набуває особливої гостроти в умовах розвитку та подолання наслідків фінансових криз. Тож не випадково, що останнім часом проблемі кредитування суб'єктів господарювання присвячено багато досліджень науковців.

Найважливішою та найактуальнішою проблемою, що стоїть перед вітчизняною економічною наукою, є підвищення темпів розвитку та рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Існують різні

думки щодо способів підвищення, зокрема, шляхом розвитку великих підприємств, які, завдяки ефекту масштабу, мають змогу розробляти та впроваджувати інноваційну продукцію.

Одночасно суб'єкти малого підприємництва не потребують великих стартових інвестицій та спроможні за певної підтримки найшвидше і найефективніше розв'язувати проблеми кризової економіки України, стимулювати розвиток конкуренції та сприяти економічному зростанню. Беззаперечним є те, що для розвитку малого та середнього бізнесу необхідні вільні грошові кошти, які повинні бути спрямовані в найбільш привабливі сфери бізнесу.

Розглянемо фінансове забезпечення малого бізнесу в Україні на початок 2013 року (Рис.1).

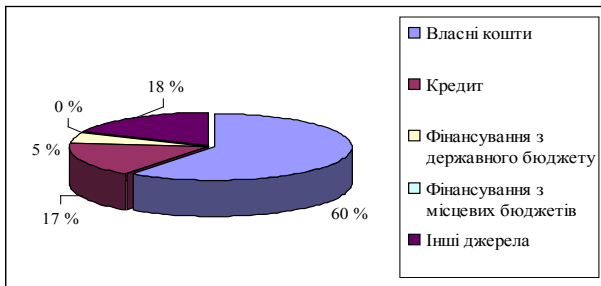

Рис. 1. Фінансове забезпечення малого бізнесу в Україні на початок 2013 року [2]

З Рис. 1. можна зробити висновок, що в підприємств Чернівецької області близько 17% ресурсної бази становлять саме кредитні ресурси комерційних банків. І аналізуючи динаміку зміни цих надходжень, можна з впевненістю робити висновки, що в найближчі роки дане джерело фінансування набиратиме своєї значущості, так як здійснювати господарську діяльність підприємствам ефективніше і працювати в першу чергу з позиковим капіталом рентабельніше.

Специфіка структури виробничо-господарської діяльності області свідчить що на Буковині в основному переважає малий та середній бізнес, а отже і банківський сектор в основному орієнтований на мікрокредитування.

Згідно з даними НБУ у 2013 році комерційними банками Буковини було видано кредитів на загальну суму в 1305 млн. грн., що в загальній структурі банківського кредитування України становить близько 0,1%. В порівнянні з іншими областями даний показник є найменшим, а тому питання збільшення обсягів кредитування малого і середнього бізнесу є надзвичайно важливим враховуючи сучасні реалії.

Розглянемо структуру галузевого кредитування комерційними банками в Чернівецькій області у 2013 році (Рис. 2).

Буковина, враховуючи своє прикордонне положення, закріпилася на ринку саме в секторі оптової і роздрібно торгівлі. На сьогоднішній день більша частина суб'єктів господарювання зосереджена саме в даному секторі, що створює стійкий попит на банківські продукти.

З даних діаграми можна побачити, що за секторами економіки найбільша кількість кредитів, а саме 661 млн. грн. або 51% отримали саме підприємства в сфері торгівлі та ремонту автотранспортних засобів. Також близько 30% або 389 млн. грн. було надано в кредит підприємствам переробної промисловості. Відчутною є частка фермерських господарств, та підприємств в сфері агробізнесу, що отримали кредитів

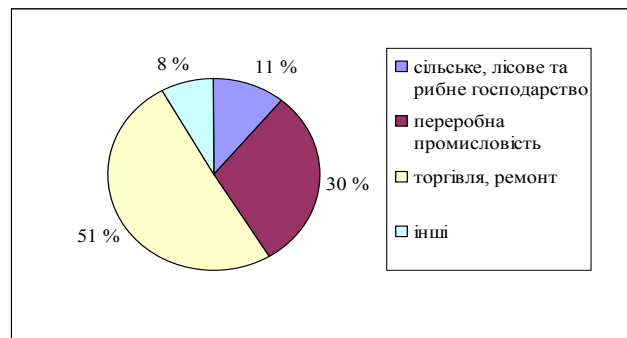

Рис. 2. Структура галузевого кредитування комерційними банками в Чернівецькій області у 2013 році

на суму близько 40 млн. грн., і цей ринок тільки починає розвиватись [3].

Для задоволення зростаючих потреб області в позичковому капіталі, на сьогоднішній день на Буковині активно проводить свою діяльність в галузі кредитування малого і середнього бізнесу 57 банків. Для більшого проникнення банківського продукту на їх базі функціонує 157 відділень. Враховуючи таку різноманітність банківських послуг та широту пропозицій в сфері мікрокредитування, банківські програми в цьому напрямку створені в такому форматі, щоб як найбільше задовольнити мінливі потреби клієнтів [4].

Основними банківськими продуктами, що пропонуються суб'єктам господарювання залишаються:

1. стандартний кредит під різноманітні цілі;
2. фінансування обігового капіталу (овердрафт, кредитна лінія);
3. інвестиційне фінансування;
4. проектне фінансування (фінансування інвестиційних проектів клієнтів за умов розмежування ризиків між позичальником і банком, а джерелом повернення позикових коштів обов'язково повинен бути грошовий потік, який генерується позичальником);
5. структуроване торговельне фінансування (одна із нових банківських програм, яка запозичена із Європейської банківської практики, і характеризується тим, що фінансування базується на короткострокових траншах, що обумовлені тривалістю операційного циклу позичальника, забезпечення фінансування, як правило, базується на заставі предмету угоди (товар), заставі майнових прав вимоги за реалізаційними договорами, основних засобів, тощо, моніторинг угоди (контроль за цільовим використанням кредитних коштів та всіма етапами проходження угоди і товарів);
6. безризикові кредитні ліміти;
7. факторинг;
8. лізинг.

Основним індикатором ринку банківського кредитування є рівень процентних ставок на позиковий капітал. Динаміка зміни процентних ставок на кредити суб'єктам господарювання у 2013 році можна простежити за допомогою Рис. 3.

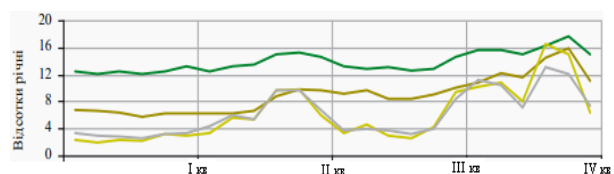

Рис. 3. Динаміка зміни процентних ставок на кредити суб'єктам господарювання у 2013 році

Так, процентні ставки за кредит коливалися протягом року в залежності від динаміки попиту на кредити з боку позичальників та кредитні ресурси з боку банків і процентної ставки за депозитами клієнтів та на міжбанківському кредитному ринку. Так, у травні – липні та жовтні – листопаді процентні ставки зростали, а в інші місяці знижувалися. У середньому за 2013 рік вартість кредитів (без врахування овердрафту) зросла на 1,3 процентного пункту – до 14,7% річних. Зокрема в національній валюті процентна ставка за кредитами збільшилася на 2,8 процентних пункти, а в іноземній – скоротилася на 0,7 процентних пункти.

Також, на вартість позикового капіталу значно вплинуло і зниження облікової ставки, яке відбулося вже в друге у 2013 році і стало підтвердженням комплексу послідовних заходів, спрямованих на виконання цілі Національного банку України зі сприяння додержання стійких темпів економічного зростання.

Чергове коригування облікової ставки пояснюється низькою факторів, а саме:

- по-перше, протягом року споживча інфляція перебуває на низькому рівні, зокрема, у липні 2013 року в річному вимірі її значення було нульовим;

- по-друге, поліпшилися ринкові очікування – інфляційні очікування у II кварталі 2013 року відповідно до даних опитувань підприємців сягнули свого мінімального значення за весь період їх проведення Національним банком України, починаючи з 2006 року. Крім того, збільшилася ресурсна база банківської системи, в основному за рахунок коштів у національній валюті. Так, за 7 місяців 2013 року депозити в національній валюті зросли на 17,8% за одночасного зниження в іноземній валюті на 0,6%. І, нарешті, поступово зменшуються відсоткові ставки за кредитами – середньозважена процентна ставка за кредитами в національній валюті знизилася до 15,7% у липні 2013 року з 17,6% у грудні минулого року.

Проаналізувавши ситуацію на ринку банківського галузевого мікрокредитування Чернівецької області виявлено, що найбільшими системоутворюючими банками в даному сегменті є ПАТ КБ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ КБ «Надра», ПАТ КБ «ПриватБанк» та інші (Таблиця 1). Кредитування малого і середнього бізнесу в основному здійснюється за програмами «овердрафт» як бланковий так і з заставою, шляхом відкриття кредитної лінії, та у форматі звичайних кредитів на інвестиційні проекти та для купівлі транспортних засобів і нерухомості виробничого призначення. В середньому ставки коливаються в межах від 16% до 23%, що є вищим ніж за аналогічний період минулого року, і стандартним для регіонів всієї країни.

Найнижчі ставки по кредитах пропонують банки під заставу депозитних коштів, також при такій умові позичальник може розраховувати на максимальну

суму. В інших випадках суб'єкти господарювання можуть розраховувати на 30-40% від обсягу річного грошового обороту.

Так наприклад, КБ «ПриватБанк» в разі застави депозитних коштів надає кредити від 3% річних, та з 95% вартості об'єкту фінансування.

Також, у деяких випадках, відсоткова ставка залежить і від терміну користування кредитом, так наприклад, АТ «Ощадбанк» варіює відсоткову ставку в межах від 13% до 23%, з терміном користування 7-30 днів.

Несприятлива для позичальників ситуація простежується в КБ ОTR Банк. Інформації у вільному доступі про відсоткові ставки на позикові ресурси не має, а рішення стосовно цього приймаються по кожному клієнту окремо за рішенням кредитного комітету, що створює підозри та побоювання у прозорості механізму кредитування та справедливості визначення платежів по кредиту, обслуговування позики, і водночас суперечить ринковим механізмам регулювання попиту та пропозиції на банківській ресурси.

Варто відзначити, що окрім відсоткової ставки на вартість кредиту впливає і маса інших чинників, що в кінцевому результаті підвищує ціну позикових ресурсів. До таких доплат відносять: комісійні платежі, платежі за розрахунково-касове обслуговування кредиту, страхові платежі, відрахування у фонди, плата за інформаційні та консультативні, аудиторські та інші послуги та інші «приховані» платежі, що в кінцевому результаті призводить до зростання плати за позиковий ресурс до 40%-50%, а в деяких випадках і 60%. Саме ці внески і стягнення, на яких зазвичай не акцентується увага працівниками банків, призводить до високої частки неповернення кредитів, низького попиту на відповідний ресурс і як наслідок непопулярності звичних джерел фінансування бізнесу.

Крім того, варто зазначити, що однією з умов отримання позикових ресурсів під інвестиційні проекти залишається умова участі позичальника у фінансуванні даного бізнесу. Зазвичай, суб'єкт господарювання повинен профінансувати близько 30% вартості проекту за рахунок власних коштів, і внести ці ресурси до початку банківського кредитування.

На сьогоднішній день, найважливішим чинником, що впливає на попит на банківський продукт є безперечно його ціна. Компенсатором є також здешевлення кредитів, задля чого необхідно розробити механізм часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами для суб'єктів малого підприємництва через УФПП та регіональні фонди підтримки підприємства. Варто зазначити, що такий фонд успішно діє на теренах Чернівецької області ще з 2012 року. Інвестиційний фонд «Буковина», що був створений за ініціативою Федерації роботодавців України, та за підтримки місцевих провідних підприємств на сьогоднішній день акумулює на своїх рахунках близько

Таблиця 1

Основні характеристики банківського галузевого мікрокредитування Чернівецької області

Банк	Овердрафт		Кредитна лінія	Інвестиційний кредит
	Застава	Без застави		
ПАТ КБ Райффайзен Банк Аваль	21 %	21-23 %	22 %	від 21 %
ПАТ КБ Надра	20 %	21 %	22 %	-
ПАТ КБ ПриватБанк	19 %	22 %	3 %	-
ПАТ КБ Укрсиббанк	18,90 %	20,90 %	16,90 %	16,90 %
АТ Ощадбанк	13-18 %	18-23 %	16 %	16 %
ПАТ КБ ОTR Банк	За рішенням кредитного комітету			

8 млн. грн., які призначені в першу чергу для кредитування діючих підприємств області на пільгових умовах під 12% річних. Обмеженість кредитного портфелю та високий попит на дану програму призвів до встановлення ліміту на видачу кредитів суб'єктам господарювання в межах 350 тис. грн. Крім того, діяльність Фонду характеризується спрощеним підходом до видачі кредитів клієнтам, полегшеною системою оцінки кредитоспроможності підприємств та лояльним підходом до суб'єктів господарювання, але незважаючи на ці аспекти за останні два роки функціонування не було зафіксованого жодного проблемного кредиту чи неповерненого вкладу.

Створений за Європейським форматом, Фонд «Буковина», який крім того є унікальним проектом в Україні, демонструє ефективність даних програм та той мультиплікативний ефект, який чинить малий бізнес на економіку краю та України загалом.

Отже, проаналізувавши ринок банківського галузевого кредитування суб'єктів малого господарювання області можна зробити висновок, що кредитування малого і середнього бізнесу на Буковині відбувається, хоч і в менших розмірах ніж в інших регіонах України, але все ж ігнорувати дані процеси не можна. Ті кредитні програми, які діють на сьогодні, цілком спроможні задовольнити потреби малого бізнесу в кредитних ресурсах, наявність системи гарантій та страхування вкладів, грає на руку позичальникам, але все ж в світлі розглянутих проблем вимальовується й низка проблем і прогалин, які потребують якнайшвидшого вирішення. Це в першу чергу високі відсоткові ставки за позиковий ресурс, наявність значного впливу на вартість позичкового капіталу «прихованих» платежів, плат за страхування, розрахунково-касове обслуговування, інформаційне, аналітичне забезпечення, що в кінцевому результаті значно здорожує банківський продукт. Крім того, залишається проблемним і широта запропонованих програм, глибина їх охоплення бізнесу, додаткові послуги, що повинні не здорожувати позичковий капітал, а полегшувати процес його обслуговування. І найголовнішим завданням, яке стоїть сьогодні перед банківською системою країни, є необхідність повернути довіру підприємців, бізнесу, суб'єктів малого господарювання до банківських продуктів, позичкового капіталу і банківської системи в цілому.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити наступні **Висновки**. Розгляд основних груп проблем, що супроводжують кредитні відносини банків із суб'єктами малого і середнього підприємництва, дає можливість стверджувати, що з метою всебічного обґрунтування напрямів активізації банківського кредитування середньому бізнесу в системі заходів із подолання фінансово-економічної кризи необхідно розробити комплексні програми роботи банківської системи та участі держави у кредитному забезпеченні малого і середнього бізнесу, що дало б можливість визначити цілі, принципи і механізми реформування системи банківського кредитування у даній сфері, сформувані основні заходи, необхідні для забезпечення активної участі банківської системи країни у формуванні інвестиційних ресурсів суб'єктів малого господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Абрамова А. С. Інструменти фінансово-кредитної підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу в Європі / А. С. Абрамова // Науковий вісник БДФЕУ. Економічні науки : зб. наук. праць / МОНМСУ, БДФЕУ; [гол. ред. В.В. Прядко]. – Чернівці : [б.в.], 2012. – Вип. 2 (23). – С. 81-89.
2. Біломістний О. М. Особливості кредитування малого бізнесу в зарубіжних країнах / О. М. Біломістний // Регіональна економіка. – 2013. – № 1. – С. 171-177.
3. Дзюблук О. Активізація банківського кредитування малого та середнього бізнесу в системі заходів із подолання фінансово-економічної кризи / О. Дзюблук // Світ фінансів. – 2010. – № 3. – С. 7-13.
4. Статистичний бюлетень НБУ [Електронний ресурс] / НБУ // Офіційний вісник НБУ – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57897.
5. Биба В. В. Сучасний стан та перспективи розвитку кредитування малого та середнього бізнесу / В. В. Биба // Економіка і регіон. – 2008. – № 2. – С. 129-132. – Бібліогр.: с. 132.
6. Гринюк А. Перспективи розвитку малого бізнесу крізь призму доступності кредитних ресурсів / А. Гринюк // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 1. – С. 52-53
7. Сарматичька Н. В. Проблеми кредитування малого бізнесу / Н. В. Сарматичька, Л. В. Фещенко // Трансформація фінансових відносин : матеріали IV міжнародного симпозіуму (Харків, 10 лист. 2011 р.) / МФУ, ХІФ УДУФМТ. – Х. : [ХІФ УДУФМТ], 2011. – С. 77-78.
8. Труш І. Є. Міжнародний досвід з кредитування малого підприємництва та його адаптація до особливостей національної економіки / І. Є. Труш // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. – 2013. – № 4. – С. 104-107.